pentru dragostea mea? Să piei din casă *tălanițo,* căci pe viul Dumnezeu te omor..."

„După acea trecù în *sacnasiu* înfuriat şi trase o bătae țeapănă lui Cărăbuş, apoi îl despuiè în pielea goală, îl unse cu păcură peste tot trupul, şi după ce-i puse o pereche de coarne închise cu lacăt, ca să nu le poată scoate, îi dete brânci din curte afară".

Erà pe la un ceas din noapte. Lumea furnicà pe drum. Cum văzù dar pe Hatmanul negru ca un bivol şi cu coarnele în cap, începù a-i da cu *huideo,* încât bietul om nemaiştiind ce să facă, o luă la fugă şi se ascunse sub podişca dela sfântul Ilie depe podul Calicilor; dar nici acolo nu-l lăsară în pace cânii mahalalii prin lătratul şi urletele lor cele grozave.

„In sfârşit, ieşì de sub podişcă şi pornì către streajă la o vie a sa, ca de acolo să trimeață să-i aducă haine de primeneală şi celelalte".

„Ajungând la vie, începù a bate cu tărie în uşa vierului, care aflându-se tocmai în somnul d'întâi şi nevoind să se scoale, trimise pe un argat să vază cine bate la uşă. Argatul, după ce se scărpină în cap de mai multe ori, se duse să deschidă uşa; dar cum văzu pe Hatmanul în starea în care se aflà, începu să sbiere ca un *năbădăios* şi închise uşa cu repeziciune".

— „Dar ce ai, mă, *neghiobule",* strigă vierul, supărat că-şi stricase somnul".

— „Ce să am; iaca a venit dracul să ne ia".

— „Ba te-o luà pe tine, nevoiaşule. Deschide uşa, auzi tu, şi vezi cine este?"

— „Da nu ți-am spus, măi omule, că este dracu?"

„Vierul sărì necăjit din pat şi îmbrâncind pe argat zise:

— „Cine bate la uşă?"

— „Eu, Ioane!"

— „Cine eşti tu? răspunde".

— „Sunt stăpânul tău, nu mă cunoşti?"

„Vierul deschise uşa, dar o închise iarăşi cu repeziciune, crezând că a văzut pe dracul în adevăr".

— „Ci deschide odată, mă Ioane, nu mă ţine în frig".

— „Nu deschiz eu, dracului".

— „Dar eu sunt stăpânul tău, nu sunt dracul. Deschide că mor de frig".

— „Nu deschiz, că eşti dracul cu glasul boierului".

„In sfârşit, după mai multe sbuciumări, vierul îi deschise uşa şi îl primì în casă; iar după aceea puse cazanul pe foc şi-l îmbăiè ca p'un copil mic, apoi trimise la curte să-i aducă haine şi un fierar, ca să-i scoată coarnele".

— „Ce spui tu, măi Tomo!" exclamară ciocoii cu mirare, „sunt astea adevărate?"

— „Adevărul curat, fraţilor".

— „Bre! dar asta seamănă a basm".

Abià se terminase povestirea aceasta, şi deodată intră un seimean spătăresc şi zise cu glas răsunător: „S'a spart teatru, copii; aide ieşiţi de strigaţi caleşcile stăpânilor voştri".

Un om onest s'ar fi scandalizat privind pe acele slugi neruşinate cu ce grabă se desbrăcau de hainele boierilor şi cum se sileau a le scuturà de praf şi a le netezì, ca să nu se cunoască reaua întrebuinţare ce suferise ele în timpul reprezentării.

In fine, privitorii se duseră toţi pe la casele lor; teatrul se închise şi totul intră într'o perfectă linişte.

CAPITOLUL XXIV.

Cochii Vechi.

Costea Chiorul, primind biletul lui Păturică, despre care am vorbit într'unul din capitolele precedente, se îmbrăcă îndată cu giubeaua şi luând depe masă un catastif de dare şi luare, se duse cu mare iuţeală, ca să se întâlnească cu complicele său.

Ajungând la poarta caselor postelnicului, îşi ridică gulerul giubelei în sus şi lăsă caucul pe ochi, ca să nu fie cunoscut de slugile curţii; apoi, după ce aruncă o privire repede peste toată curtea şi se asigură că nu l-a văzut nimeni, intră în galeria beciurilor de sub case şi de acolo în odaia lui Păturică.

Ciocoiul se aflà în momentele acelea răsturnat pe pat, şi absorbit în meditaţiuni; dar cum auzì sgomotul uşii şi văzù pe Costea intrând, se sculă depe pat ca să-l primească.

— „Bine ai venit, kir Costeo", îi zise el cu un surâs silit.

— „Bine te-am găsit, cocoane Dinule", răspunse şiretul neguţător, compuindu-şi trăsurile feţei după împrejurare.

— „Ia spune-mi cum mergi cu *alişverişurile?"*

— „După vremi, cocoane Dinule".

— „Ştii la ce te-am chemat?"

— „Nu ştiu, dar îmi închipuesc că pentru răfuirea socotelilor dintre noi".

— „Bravo, kir Costeo!... Ai ghicit. Să începem dar".

— „Să începem!"

Ciocoiul închise uşa pe dinăuntru şi scoţând un catastif dintr'un sipet, zise lui Costea:

— „Să *paravalsim*[310]) mai întâiu condeile, ca să vedem dacă se potriveşte catastiful meu cu al d-tale".

Costea deschise catastiful său şi citì toate târguelile făcute de Kera Duduca şi de Postelnicul. Păturică, văzând că se potriveşte cu însemnarea sa, zise cu aer de încredere:

— „Destul, kir Costeo, nu mai citì că te crez"; apoi scoţând de sub brâu două hârtii îndoite zise:

— „Iată foaia de socoteală iscălită de dumneata; iată şi *teşchereaua*[311]) prin care faci cunoscut că toată marfa vândută ai primit-o înapoi prin mine".

— „E foarte adevărat".

— „Ei, kir Costeo, ia spune-mi acum, cât o să-mi ceri la sută pentru că ai luat parte la acest alişveriş (daraveră) prefăcut.

Costea începù să-şi răsucească mustaţa cam pus pe gânduri, apoi după ce privì pe ciocoi cu un zâmbet perfid zise:

— „Să împărţim pe din două".

— „Ce-ai zis!... Pe din două?..."

— „Da; pe din două".

— „Dar bine, asta e furtişag, nu mai e neguţătorie".

— „Ba furtişag, nu glumă; cu deosebire numai că hoţul cel mai mare nu sunt eu, ci d-ta şi Kera Duduca."

Păturică, neaşteptându-se la atâta obrăznicie din partea lui Costea, se cam uimì, dar viindu-şi în sine, zise:

— „Ia lasă glumele la o parte, kir Costeo, şi spune-mi cu ce te mulţumeşti pentru trebşoara aceasta?"

---

310. Să punem alături, să comparăm.
311. Inscris, certificat.

— „Am zis odată".

— „Dar bine, măi omule, nu e prea mult? Să-ţi dau douăzeci şi cinci la sută".

— „E prea puţin, cocoane Dinule. Asta-i treabă de puşcărie şi dumneata scapi cu una cu alta, dar pe mine mă dă pân' târg cu capul ras şi mă duce la ocna părăsită".

— „Ei bine, fie treizeci; fie treizeci şi cinci?"

— „Ştii ce, cocoane Dinule, adu mâna 'ncoa; patruzeci la sută şi să nu mai fie vorbă".

— „Fie precum zici", adăogă Dinu, gândindu-se la ocna părăsită.

Fanariotul scoase banii ca să răfuiască socoteala, dar Păturică îl întrerupse zicând:

— „Dar bine, despre moşie nu-mi vorbeşti nimic?"

— „Asta-i altă treabă. Dă-mi lei zece mii ce am cheltuit în *ruşfeturi* şi iată zapisul adeverit de Măria sa şi de Hătmănie".

— „Dar ia spune-mi, cui ai dat acele ruşfeturi?"

— „Am dat, mă rog dumitale bun, lei cinci mii starostei de neguţători[312]), ca să nu amâne vânzarea. Am dat lui Telal-başa lei 1500, ca să nu strige prin toate răspântiile, căci mă temeam să nu iasă muşterii mulţi, să ne strice chilipirul. E!... am dat zarafului (casierului) dela Cochii vechi, lei 1000, ca să nu-mi facă zădufuri (greutăţi) la numărătoarea banilor; două mii lei am dat *havaietul*[313]) mezatului, iară ceilalţi cinci sute i-am dat bacşiş *iamacilor* şi *calemgiilor*. Fă acum socoteala şi vezi".

---

312. Starostea de neguţători era ales dintre boerinaşi; el prezidă adunarea neguţătorilor ce formau pe atunci Cochii vechi sau Tribunalul de Comerţ, şi avea dreptul să poarte barbă. (N. A.).

313. Taxă.

— „Bine, fie precum zici. Adu şaptezeci de pungi de bani şi zapisul moşiei".

— „Bucuros bei-mu". Şi pe dată îi numără banii, dându-i şi zapisul în mână.

— „Acum să vorbim despre celelalte două moşii ale Postelnicului, ce se vând mâine la Cochii vechi".

Costea scoase orologiul şi văzând că arată patru ore turceşti, zise:

— „Pe mâine, cocoane Dinule, căci e cam târziu şi măi ia streaja".

— „Dar unde ne vom găsì mâine?"

— „La *Cochii Vechi*".

— „Bine!"

A doua zi erà să se facă mari vânzări prin mezate. Starostea de neguţători venise foarte de dimineaţă la stărostie şi ca un bun amploiat ce erà, îşi puse în regulă hârtiile tuturor obiectelor ce erau să se vânză în acea zi. Neguţătorii ce compuneau Consiliul stărostiei erau aleşi dintre lipscani, giuvaergii, argintari şi cojocari subţiri, oameni cu cunoştinţe speciale despre preţul obiectelor ce se vindeau la mezat.

In ziua aceea erau puse spre vânzare mai multe moşii, între cari figurau şi cele două ale Postelnicului Andronache Tuzluc; patru vii lucrătoare, două vii părăginite, şease perechi de case, diamanticale şi blănării.

Vânzarea începu dela haine şi giuvaericale. Aerul răsunà de glasul cel tare şi ţipător al telalilor cari făceau din *caraghioslâc* şi datoria funcţiunii lor un ce identic. — Aceşti oameni fără pudoare, cei mai mulţi armeni şi greci de origină, voind să dea un aer comic meseriei lor, străbăteau piaţa, făcând gesturi comice şi strigând din toată puterea plămânilor:

— „Două sute de lei binişul boierului X***;

o sută de lei maloteaua cocoanei E***. Areci!... Areci?!...[314]) odată; de două ori...; cine dă mai mult?"

Erà foarte trist pentru un om cugetător a privì cum aceste obiecte de mare preţ treceau din stăpânirea boierilor într'a ciocoilor pricopsiţi de dânşii, cari le cumpărau cu preţuri foarte scăzute şi le plăteau cu banii furaţi dela stăpânii lor.

Printre mulţimea de curioşi, adunată acolo, mai mult ca să-şi petreacă timpul, decât spre a cumpărà ceva dela licitaţie, figurà şi Costea Chiorul împreună cu Păturică. Ei şezură câtva timp liniştiţi; dar când venì rândul moşiilor a se strigà la mezat, Costea zise lui Păturică:

— „Cocoane Dinule, facem vreo trebşoară astăzi?"

— „Mă mai întrebi? doar n'oi fi venit aci de florile mărului".

— „Aşa crez şi eu; dar voiam să ştiu, căci mai am şi alte trebi de făcut".

— „Ei bine, ia spune-mi, ce o să-mi ceri ca să îmi cumperi moşiile stăpânului meu?"

— „Cinci la pungă, după învoiala cea veche".

— „Te-ai dedulcit dela moşia Răsucita, dar nu este în toate zilele Paşti".

— „Ei bine, fie patru".

— „Aşa îmi mai vine la socoteală".

— „Să facem înscrisurile?"

— „Să le facem".

Costea intră într'o prăvălie, şi făcù înscrisul acesta:

„Două moşii şi anume: *Plânsurile* şi *Ghinuelele* din sud Buzău, ale Postelnicului Andronache Tuzluc le-am cumpărat pentru dumnealui Marele Pitar Dinu Păturică cu banii dumisale; iar eu sunt

---

314. Hareciu: adjudecare.

numai vechil din parte-i".
1818, Sept. 23.

Costea Bogasierul.

— „Poftim, boierule", zise Costea, dând înscrisul în mâna lui Păturică; „dă-mi acum banii, și lucrul e isprăvit".

— „Ce bani îmi ceri; nu știi că sunt Sameș la Hătmănie? Vino mâine, să-ți dau *teșcherea* că s'a primit prețul acestor moșii".

— „Voi face precum poruncești".

După ce acești tâlhari puseră la cale nerușinoasa lor speculație, se despărțiră. Păturică se duse la Hătmănie; iar Costea rămase la *Cochii Vechi,* ca să cumpere moșiile.

CAPITOLUL XXV

Marea Hătmănie.

Hatmanul cel mare erà executorul tuturor decretelor domnești și al hotărîrilor Divanului, relativ la împliniri de datorii, *clironomii*[315]), vânzări de moșii, case și altele de felul acesta. Hatmanul mai erà dator a înfățișà pricinile de judecăți înaintea Divanului. In cazul acesta, el sta pe picioare ținând în mână un baston de argint, semn al dregătoriei sale; iar când părerile boierilor divaniți erau împărțite, luà și el parte în desbatere de o potrivă cu judecătorii.

Personalul cancelariei acestei autorități erà compus de un Sameș, însărcinat cu păstrarea banilor ce se depuneau acolo și cu ținerea corespondenței, un condicar și câțiva scriitori, șase zapcii pentru împliniri de bani și înfățișări de pricini

---

315. Moșteniri.

în Bucureşti şi câte unul de fiecare judeţ, tot cu asemenea îndatoriri. Osebit de aceştia, Hătmănia aveà un stog de slujitori şi *mumbaşiri*[316]) cu care se slujeà la împliniri de bani şi execuţiuni.

Localul se compuneà din opt camere, ce formau o casă cu două rânduri; în rândul de jos şedeau slujitorii şi mumbaşirii, iar în cele de sus erà cancelaria Hătmăniei aşezată în felul acesta: una din cele mai luminoase camere erà destinată pentru marele Hatman, alta pentru Sameş, împreună cu ceilalţi amploiaţi ai săi, iar în celelalte două se păstrau banii împliniţi şi obiectele de preţ lăsate în depozitul Hătmăniei.

Odaia Hatmanului aveà un pat lung şi înfundat, şi împodobit cu aşternuturi de cele obicinuite pe timpii de atunci, mai aveà şi câteva scaune pentru trebuinţele persoanelor ce veneau să reclame ajutorul acestei dregătorii în diferitele lor interese.

Mobilierul Sămeşiei se compuneà dintr'un pat foarte mic pe care şedeà Sameşul şi o masă rotundă pe care scrià el.

Lângă unul din pereţii camerii se aflà o laviţă lungă pe care şedeau Logofeţii şi Iamacii trebuincioşi pentru scrierea poruncilor şi trecerea în condici a banilor Hătmăniei; iar în fundul acestei camere erau două lăzi vechi pe cari şedeau câţiva copii, luaţi pe pricopseală şi se exersau la scris după modelul acesta:

„Cel ce nu se sileşte la învăţătură şi cu gândurile sburatice, aceluia poţi să-i zici carne cu ochi, iar nu om. Iproci[317]).

Pe la două ore turceşti[318]), un sgomot ce se

316. Mumbaşiri erau pe atunci aceea ce este astăzi execuţiunea poliţienească. (N. A.).

317 Următor.

318. Două ore turceşti, fac nouă şi jumătate europeneşti. (N. A.)

făceà prin curtea Hătmăniei, anunţă venirea Sameşului la cancelarie. Condicarul, logofeţii şi iamacii, înştiinţându-se despre aceasta, îşi strânseră giubelele la piept şi puind mâna dreaptă d'asupra inimii, primiră pe boierul Sameş cu petele plecate până la pământ.

Cum intră Sameşul înăuntru, îşi scoase giubeaua şi o dete unui slujitor, carele o scutură şi o puse pe un scaun, alt slujitor îi trase din picioare cismele cele roşii de piele de ţap; iar după aceia, Sameşul se suì în pat şi scoase dintr'o mică lădiţă câteva plicuri pe cari le puse pe mica sa mescioară şi începù a le desface pe rând şi a căutà printr'însele cu o nerăbdare văzută.

Hârtia ce căutà el erà o jalbă dată de Banul R. G. către principele Caragea în pricina unei pietre mari de smarald, care, fiind pusă în păstrarea unui bancher şi mai în urmă la Hătmănie, se schimbase prin vicleşug şi se pusese alta proastă în locul ei.

Dinu Păturică, în calitatea sa de Sameş al Hătmăniei, cunoşteà foarte bine istoria schimbării acelei pietre, căci erà el însuşi autorul acelei hoţii; voind însă a ridicà de asupra sa responsabilitatea acestei fapte, scoase călimările dela brâu şi scrise Mitropolitului pitacul acesta:

„Cu fiească evlavie sărut blagoslovitoarea dreaptă a prea sfinţiei tale, părinte Mitropolite".

„Din coprinderea acestei jălbi ce a dat către Măria Sa, Dum. biv vel Ban R*** G*** pentru o piatră verde, care fiind în depositon la mai multe mâini, se zice că s'ar fi schimbat puindu-se în locu-i alta mincinoasă".

„Ci dar din porunca *Gospod* [319]), iată trimit

---

319. Domnească. (N. A.).

prea sfinției tale acea piatră, ca s'o iei în păstrare, și să am sinetul sfinței tale de primirea ei. Și

sunt al sfinției tale plecat fiu sufletesc și slugă
„Vel Hatman".

Acest pitac fu înfățișat Marelui Hatman, care îl subscrise fără cea mai mică observațiune și ordonă să-l trimită la Mitropolie împreună cu piatra cea mincinoasă.

In momentul când Păturică ieșià din camera Hatmanului plin de bucurie că se pusese în siguranță despre relele urmări ce ar fi putut să aibă hoția sa, i se prezintă înainte un individ, care, după îmbrăcăminte și alte amănunte, semănà a fi boier de țară.

Noul venit se apropiè de Păturică, făcând neîncetate complimente silite, iar când ajunse în apropierea cuvenită, scoase din buzunar o jalbă și o dete în mâna lui.

— „Ce ceri, Boierule, printr'această jalbă", zise Păturică cu aier de autoritate.

— „Cer dela cinstita Hătmănie, să-mi sloboază lei șase mii, prețul viei mele, ce s'a vândut la *Cochii vechi* de bună voia mea".

— „Așa este, boierule, precum zici", răspunse Păturică, dând fesul pe ceafă și scărpinându-se în cap cu nepăsare, dar poate să se ivească cevà datornici și noi trebue să cercetăm cu băgare de seamă această *madea,* ca să nu cădem în răspundere".

— „Și în cât timp s'ar puteà săvârșì aceste *marafeturi* ale cinstitei Hătmănii?"

— „Se cere timp îndelungat, bei-mu. Trebue să strige pristavul în București, să facem un tacâm de pitace către zapcii hătmănești de prin județe, și dacă după o lună dela darea acestui

nezam[320]), nu se va arăta nici un datornic, vino și-ți primește banii".

— „Dar banii aceștia îmi trebuesc acum, căci sunt fără *husmet* de atâta timp și n'am cu ce să-mi hrănesc nevasta și copiii".

— „Asta nu este treaba mea. Un slujbaș credincios trebue să se supuie *nezamului*".

— „Așa este, boierule", răspunse jeluitorul puind cu mare iuțeală douăzeci rubiele sub hârtiile Sămeșiei, „dar când vei vrea dumneata, treaba se face, căci slavă Domnului, nu sunt om pierdut".

Păturică, care întreceà la vedere chiar pe Argus, nu numai că văzù rubielele, dar putu chiar să le numere din vedere, cu toată iuțeala ce întrebuințase jeluitorul în punerea lor sub hârtii; se prefăcu însă că nu vede nimic, apoi luând un aer mai blând zise:

— „Aide; fie după voința dumitale; o să-ți fac acest hatâr și de voi pățì ceva, vei da seama la Dumnezeu".

— „Logofete Radule, adăogă el, întorcându-se către subalternii săi, ia condica de amaneturi și trece banii boierului la partida plăților". Iar el se sculă din pat și se duse în cămară, de unde se întoarse peste puțin cu o pungă pecetluită; puse pe jeluitor să subscrie de primirea banilor; iar după aceia îi dete punga zicând:

— „Iată, boierule, banii dumitale, astfel precum i-am primit dela stărostie. Privește bine pecetea; vezi de are vreun cusur, ca să nu avem vorbe la urmă".

Jeluitorul luă punga și ieșì plin de încredere că a scăpat numai cu cele douăzeci de rubiele ce dedese Sameșului, dar se amăgeà, căci abia ce

320. Regulă, ordin sau lege. (N. A.)

ieşì din cancelaria Hătmăniei, fu înconjurat de: condicari, logofeţi, iamaci şi slujitori. Condicarul cereà să-i plătească pentru trecerea în condică; logofeţii pentru tacâmul de pitace ce erau să scrie, dacă s'ar fi ivit vreo pretenţie asupra banilor ce primise; iar iamacii şi slujitorii, negăsind alt pretext ca să scoată şi ei ceva din punga nenorocitului împricinat, cereau în numele protectorilor lor. Unul ziceà: — „Dă-mi şi mie ceva, căci sunt al marelui Hatman"; altul, — „Dă-mi, căci sunt luat pe pricopseală de dumnealui Sameşu", etc.

In fine, după ce astupă gurile tuturor acestor obraznici şi demoralizaţi amploiaţi, părăsì localul Hătmăniei, blestemând şi dând tuturor răilor pe toţi amploiaţii ţării, cari în loc să protege societatea dela care se nutresc şi se înavuţesc, o speculeează ei înşile şi o pun în disperare prin neterminatele lor şicane.

Dar nenorocirea bietului om nu erà încă complectă, căci Păturică, ca hoţ perfect ce erà, nu făceà niciodată hoţia pe jumătate; el luà acasă la dânsul toţi banii ce se depuneau în păstrarea Hătmăniei, şi îi schimbà la Costea Chiorul pe bani tăiaţi sau calpi, iar după aceea coseà pungile într'un chip cum să nu rămâie nici o urmă de violare.

Jeluitorul dar, ajungând acasă, deschise punga şi găsì banii pe deplin, dar când îi trase la cumpănă îi găsì pe unii lipsă, iar pe alţii calpi şi fără nici o valoare. Sărmanul om văzându-se furat în toate modurile, oftă din adâncul inimii, dar nu luă nici o măsură contra despoiatorilor săi, căci atunci ca şi în timpii de astăzi, amploiaţii furau sub protecţiunea legilor.

Dar în Hătmănie nu se depuneau numai bani, ci de multe ori se lăsau în păstrarea ei diamanti-

cale şi alte obiecte de mare preţ, pe cari Păturică le falşifică în folosul său şi în paguba acelora ce căutau asigurarea averii lor la un guvern corupt până la măduva oaselor.

In ziua aceea, mai veniră şi alţi nenorociţi împricinaţi, pe cari Păturică îi jefuì binişor şi fără cea mai mică mustrare de conştiinţă; iar după aceea, îşi puse *işlicul* în cap şi giubeaua pe umeri şi plecă foarte vesel de câştigul său din acea zi.

Ajungând acasă, la dânsul, o altă bucurie neaşteptată erà aproape să zdrobească mica sa inimă. Costea Chiorul isbutise a cumpărà cele două moşii dela mezat şi-i trimesese un răvaş prin care îl înştiinţà despre aceasta. Un alt răvaş dela Duduca îl vestea despre fuga lui Caragea.

Aceste două ştiri importante făcu pe ciocoi să se exalteze de bucurie, şi iată cauza: dela scena întâmplată în teatru, când acei doi condicari descoperiseră Postelnicului Andronache toate hoţiile lui, Postelnicul, deşì nu crezuse că un copil sărman, crescut şi înaintat de dânsul ar fi putut să ajungă cu nerecunoştinţa până la gradul de a-l sărăcì şi a-l necinstì, cu toate acestea o mică bănuială rămăsese în sufletul lui.

Păturică însă simţise furtuna ce se ridicà asupra capului său şi luase măsuri de asigurare atât de bune, încât pe cale legală ar fi putut să se împotrivească la toate prigonirile ce i-ar fi venit din partea stăpânului său; dar Postelnicul erà favorit al lui Caragea şi acest din urmă ştià pe din afară celebrul *L'état c'est moi* al lui Ludovic al XIV-lea; n'aveà dar, decât să primească o reclamaţiune în contra lui Păturică şi l-ar fi aruncat în ocna părăsită pe toată viaţa.

De aceea, faimosul nostru ciocoi, cum citì răvaşul Duducăi, zise în sine cu un fel de aprindere:

„Caragea fuge! adevărat să fie oare? O! de s'ar adeverì aceasta, aş crede că Dumnezeu îl îndeamnă să fugă, numai ca să scap de ocnă şi să mă fac boier mare. Cu starea fanariotului am sfârşit; mâine îi voi luà şi amoreaza şi atunci solia mea în casa acestui venetic va fi împlinită cu desăvârşire".

CAPITOLUL XXVI.

O scenă dramatică.

Principele Caragea, văzând că peţitorii de domnie aţâţaseră asupră-i ura regealurilor, înştiinţat iarăşi din corespondenţele ce ţineà cu Ţarigradul, că Alexandru Vodă Şuţu erà aproape să ia domnia ţării, hotărî a fugì în Europa împreună cu familia şi comorile ce adunase din sudorile de sânge ale nefericiţilor Români.

Temerea însă ce aveà de a nu descoperì Sultanul fuga sa şi a trimite oştiri să-l prinză, făceà să ascunză acest secret de toată lumea; şi ca să amăgească şi mai bine pe inamicii săi din ţară, adunà divanul în toate zilele şi desbăteà proiecte de reforme întocmai ca un domn suit pe tron de câteva zile.

Cu toate acestea, conferinţele secrete ce ţineà cu consulul rusesc şi austriacesc, neobicinuita activitate ce se urmà în serviciul său particular, iar mai cu seamă desele intrări şi ieşiri din Palat ale celor mai însemnaţi capitalişti ai oraşului, deşteptară bănuelile poporului, care, de şi vedeà în toate acestea apropierea unui eveniment, dar neputând să-l ghicească, se mulţumeà a-l comentà fiecare după capacitatea şi interesele sale.

Astfel se aflà starea lucrurilor cu câteva zile înaintea fugii lui Caragea.

La 29 Septembrie 1818, Caragea pofti la curte

pe toţi boierii şi le vorbì cu multă graţie; iar după săvârşirea ceremoniei sărutării de mână [321]), se puse în butca sa de călătorie şi plecă, fără să spuie cuiva unde se duce şi când o să se întoarcă.

Patru ore în urma acestui eveniment, pe toate zidurile Bucureştilor erà lipit pitacul acesta:

„Cu mila lui Dumnezeu, Io Ioan Gheorghe Caragea Voevod I *Gospodar Zemli Vlahscoe.*

„Dumneavoastră veliţilor boieri ai divanului domniei mele".

„Cum veţi primì acest pitac al domniei mele, să vă adunaţi la Mitropolie şi să faceţi cunoscut tuturor boierilor *Halé şi Mazâli* [322]), că eu am lăsat scaunul domniei pentru scoposuri ce numai mie mi se cade a le şti; iar după aceea să alcătuiţi căimăcămia şi să căutaţi trebile ţării cu osârdie şi dreptate; şi pentru o mai bună pază a liniştei locuitorilor, să faceţi *mehtup* [323]) către *muhafizii* [324]) Serhaturilor după marginea Dunării, ca să vă dea ajutorul trebuincios". *Tolico pisah Gospodsvomi!"*

George Caragea.

Leat 1818, luna septembrie 29. L. P.

---

321. Acest vechiu dar umilitor obiceiu s'a desfiinţat de principele Alexandru Ghica prin ofisul de mai jos:

«Noi, Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn a toate ţărei româneşti».

«Vechiul obicei a fost consfinţit sărutarea de mână ca un deosebit semn de cinste şi de supunere către Domnul ţării».

«Socotind domnia mea drept destoinică dovadă de acel cuvenit respect îndeplinirea datoriilor din partea fiecăruia, supunerea la pravili şi la poruncile stăpânirii, şi adevărata dragoste către persoana noastră, care nu suntem la îndoială că se vor păzi cu scumpătate de către toţi».

Această înştiinţare, ce da pe faţă un secret politic, care turmentase câtva timp pe toţi locuitorii Bucureştilor, fu citită cu mare lăcomie; dar impresiunea ce produse ea, fu deosebită: boierii care nu luaseră slujbe în timpul acestui domn, se bucurau crezând că succesorul lui se va purta mai bine cu dânşii; favoriţii îşi smulgeau perii din cap de desperare, căci prin căderea protectorului lor pierdeau pentru totdeauna acele husmeturi grase, ce le înlesneà o viaţă de satrapi. Numai neguţătorii şi clasele muncitoare primiră noutatea fugii lui Caragea cu indiferenţă; şi aveau dreptate, căci ei, ca victime seculare ale lăcomiei Domnilor fanarioţi, se interesau foarte puţin a şti dacă asupritorul lor se numeşte Caragea sau Şuţu.

Din toţi locuitorii oraşului Bucureşti numai doi indivizi împingeau simţimântul întristării şi al bucuriei până la extremitate. Aceştia erau Postelnicul Andronache Tuzluc şi Dinu Păturică. Cel d'întâiu, după o viaţă de sultan, ce trăise atâta timp, se deşteptà acum într'o mizerie complectă. Sărmanul om!... în viaţa lui semănată cu atâtea plăceri, nu cutezase niciodată a se gândi că fericirea o să-l părăsească vreodată.

Amici adevăraţi nu aveà, căci în timpul trecutei sale fericiri întinsese mâna şi îşi deschisese punga numai desfrânaţilor şi linguşitorilor, iar pe oamenii cei oneşti îi tratase cu asprime şi

---

«Noi desfiinţăm pe viitorime acel obicei al sărutării de mână».
«Sfatul administrativ este poftit a da această a noastră domnească punere la cale în cunoştinţa obştii».

(Subscris) *Alexandru Ghica Vv*

Anul 1834, Iulie 21, Nr. 5, Oraşul Giurgiu. (N. A.)

322. Halè şi mazâlii se înţeleg boieri în funcţii şi fără funcţii (N. A.).
323. Raport, arătare sau petiţie. (N. A.).
324. Guvernatorii militari ai forţelor după malul Dunării. (N. A).

dispreț; încotro dar întorceà privirile, nu vedeà decât visele sale cele de aur, ce îndulcise atât de mult trecutul vieței sale, prefăcute acum într'o aspră mizerie, care-l strângeà cu tărie în brațele ei cele topite de suferințe.

O singură speranță îi mai rămăsese, dar și aceea nu erà decât o nălucire amăgitoare. El își adusese aminte de Duduca și de Păturică și zise în sine cu un zâmbet plin de melancolie: „Dumnezeu m'a pedepsit în adevăr pentru păcatele mele, dar nu m'a părăsit cu totul. Pe Păturică l-am crescut în casa mea, l-am învățat carte și l-am procopsit. Pe Duduca am acoperit-o de dăruiri și alte faceri de bine; ei dar se vor silì a mă face să uit pierderea trecutei mele fericiri.

In momentul însă când bietul fanariot cercà să se consoleze de marea sa pierdere prin aceste amăgitoare iluziuni, ușa camerei se deschise și intră un aprod al Hătmăniei, care îi dete pitacul următor:

MAREA HĂTMĂNIE

„Dumnealui Postelnicului Andronache".

„Starostea de neguțători, prin anaforà dela 27 ale curgătoarei luni Septembrie, face cunoscut acestei hătmănii, că suma ce a prins din vânzarea moșiilor dumitale, și anume: Plânsurile și Chinuelile, nu ajunge ca să se plătească întreaga sumă ce ești dator lui Costea Bogasierul și altor ipochimeni, cerere făcând ca să se vânză și casa în care te afli locuind, ca prin tertipul acesta să se despăgubească toți datornicii. Ci dar Hătmă-

nia te pofteşte ca să vii a sta faţă la Cochii vechi, unde este a se face vânzarea, spre a nu-ţi rămâne cuvânt de tagă".

1818, Sept. 30. *Vel Hatman*

Procit vel Pitar.

De şi prin acest pitac se dedeà cea mai din urmă lovitură stării fanariotului, el însă îl citì cu sânge rece, apoi bătu în palme, ca să vie sluga să-l îmbrace, dar nimeni nu se arătă; batù de al doilea cu mai multă violenţă şi abia după trecere de câtva timp se înfăţişă înainte-i un rândaş dela bucătărie.

La vederea acestui individ murdar, Fanariotul se umplu de mânie, apoi zise slugii cu un accent brusc:

— „Cine te-a trimes aici, mojicule, şi ce voeşti?"

— „Apoi de, cocoane, auzii bătând din palme, şi de, venii eu, că..."

— „Dar unde este arnăutul, jupâneasa, logofătul Dinu, ai? Unde sunt ei? De ce ai venit tu dela bucătărie să-mi îneci pieptul cu mirosul tău de ceapă?"

— „Aşa e, cucoane, ai dreptate, dar de, ştii ca omul, n'am venit de florile mărului, o fi ceva la mijloc".

— „Spune-mi curând, ce este?"

— „Apoi de, cucoane, ce să fie?... Dacă au fugit toate slugile din curte şi am rămas numai eu singur, singurel..."

— „Cum se poate una ca aceasta?"

— „Ştiu şi eu, cocoane?..."

— „Dar bine cum au fugit ei fără să-şi primească simbriile?"

— „E, e! Cocoane; dumneata să trăieşti, şi le-au primit, ba încă mai cu asupra".

Fanariotul, auzind aceste cuvinte, tresărì ca un leu rănit fără veste; el își aduse aminte de ce-i spusese Gheorghe, vătaful său de curte, despre Păturică, și de vorbele celor doi condicari din teatru, și oftă cu amar, dar erà foarte târziu; voind însă ca să afle până unde ajunsese lașitatea lui Păturică, se adresă iarăși către slugă:

— „Eu nu pricep nimic din câte îmi spui; ești beat?"

— „O fi ș'asta, cocoane, dar eu spui adevărul".

— „Dar bine, cine le-a plătit simbria?"

— „Logofătu Dinu".

— „Dar el n'are nici bani, nici poruncă din parte-mi să plătească".

— „Să vezi, cucoane, cum merge șiretenia: Logofătu Dinu s'a sculat pe la cântatul cocoșilor, și ne-a spus că dumneata ai *mofluzit*[325]; apoi ne-a întrebat ce simbrie avem să primim și ne-a plătit la toți; unora în bani gata, iar altora le-a dat lucruri de ale casei".

— „Urmează până la sfârșit", zise fanariotul tremurând de mânie și de desperare.

— „După ce a plătit la toți, a scos armăsarii și telegarii din grajd, și puindu-i la butca dumisale ce erà încărcată cu calabalâcurile sale, s'a pus într'însa și a ieșit pe poartă; iar eu am rămas să-mi strâng mult puțin ce am și să mă duc și eu p'aici încolo".

— „Destul, destul, ieși afară!"

Sluga ieșì, iar Postelnicul se îmbrăcă singur numaidecât și se duse la Curtea Domnească, să întâlnească pe spătar, ca să se plângă contra hoților lui Păturică, dar și acolo îl așteptà o altă desamăgire.

Obicinuit din timpul său de mărire ca toți să-l

---

325. Ai dat faliment...

salute şi să-l linguşească, credeà în vanitatea sa, că va fi tratat tot cu asemeni onoruri şi după căderea lui Caragea, dar se amăgeà. Guarzii dela poarta domnească, cari altădată îi făceau temenea până la pământ, acum nici că voiră a-l privì. Ajungând în anticamera Căimăcămiei, întâlnì mai multe grupe de boieri şi amploiaţi, dar ei în loc să-l salute ca în trecut şi să-i facă acele linguşiri umilitoare, puseră capetele în jos şi se prefăcură că nu-l văd. In fine, intră în odaia Spătarului, făcu o mulţime de temenele de tot felul şi pline de cea mai mare înjosire; dar Spătarul, voind să-şi răzbune asupră-i pentru insolenţele ce săvârşeà când se afla la putere, se prefăcù că nu-l vede şi începu a vorbi cu altă persoană venită mai înainte.

Acest rece dispreţ al Spătarului, încurcă în adevăr pe fanariot, dar nu-l descurajă; el făcu puţin sgomot, ca să atragă atenţiunea marelui funcţionar, care voind să se desfacă de dânsul mai curând, îi zise cu nepăsare:

— „Ce te aduce la mine, arhon Postelnice?"

— „O mare nenorocire, afendi-mu".

— „Nenorocire!... Şi chiar la dumneata, care eşti cel mai mare prieten al norocului! Asta nu e de crezut".

Fanariotul simţi toată greutatea acestor sarcasme, dar continuă povestirea nenorocirilor sale.

— „Da, arhon Spătare", adăogă el, „o mare nenorocire, o tâlhărie nemaiauzită".

— „Şi au cutezat tâlharii, ca să calce casa unui... om ca dumneata? Curios lucru!"

La aceste cuvinte fanariotul îngălbenì, căci înţelesese tot veninul satiric ce conţineà într'însele, dar tăcù. Spătarul văzând cât de mult lovise amorul propriu al bietului fanariot şi voind a-i face poziţiunea mai suferită, îi zise:

— „Ia spune-mi, boierule, cunoşti pe hoţi?"

— „Da, arhon Spătare; este vătaful meu de curte pe care l-am scos din trenţe şi l-am procopsit".

— „Şi cum se numeşte el?"

— „Dinu Păturică".

— „Cunosc un om cu numele acesta, dar el este Sameş la Hătmănie".

— „Acela este; nu te înşeli".

— „Ei bine, ce voeşti să fac cu dânsul?"

— „Să-l bagi în puşcărie; să-i tai urechile nelegiuitului; să-l pui în ţeapă!" — zise fanariotul cu o agitaţiune, ce-l făcuse să-şi piarză minţile.

— „Asta este foarte lesne de făcut pentru un om ca dumneata, dar nu şi pentru mine".

— „Dar de ce, arhonda?"

— „Pentrucă Dinu Păturică este boier cu caftan şi se află în husmetul ţării".

— „Va să zică, să rămân păgubaş?"

— „Ba nu, boierule, dar trebue să luăm lucrurile cu uzul subţire, şi când voi dovedì că este adevărat ceea ce-mi spui, atunci îl voi pedepsì după vină. Atât deocamdată şi lasă-mă căci am treabă".

Fanariotul ieşì din odae desperat de cruda ironie cu care fusese tratat de Spătarul şi se duse să prânzească la unul din amicii săi; iar după ce înnoptă, luă drumul ce duceà la Kira Duduca, cu scop de a se consolà prin graţioasele ei mângăieri de însemnatele pierderi ce suferise în aşa scurt timp.

Ajungând la poartă, bătu de trei ori, dar nimeni nu venì să-i deschiză. Supărat de această contrarietate, împinse cu tărie în poartă, ea însă se deschise foarte lesne. Intră înăuntru turburat de o mulţime de cugetări triste, privì ferestrele casei, dar în locul luminei ce altădată îi încântà

vederile, de astă dată nu văzù decât un întuneric foarte gros. „Trebue să fie şi aici o taină", zise el în sine, îndreptându-se către locuinţa Duduchi; dar în loc să fie primit de dânsa după obiceiu, îi ieşì înainte o ţigancă bătrână ţinând un sfeşnic în mână.

— „Unde este cucoana Duduca, bre?" întrebă fanariotul cu mânie şi impacienţă.

— „S'a mutat de aicea, coconaşule".

— „Când şi unde s'a mutat? Spune cioară de grabă, că te omor".

— „Spui, coconaşule, mânca-te-aşi".

— „Spune curând".

— „Astăzi a venit boieru Dinu şi a vorbit ca vr'un ceas cu dumneaei, apoi s'a dus şi după câtva timp ne-am pomenit cu vătaful de *Arabagii* [326]), că vine cu şase care, şi încărcând tot din casă, a luat drumul spre Sf. Nicolae din Ţigănie".

— „Adevărat este ceea ce îmi spui?"

— „Foarte adevărat, coconaşule".

— „Dar Duduca ce s'a făcut după plecarea carelor?"

— „A mai şezut până ce a venit coconu Dinu cu butca dumitale şi a plecat cu dumnealui".

— „Ei bine, n'ai putut tu să o întrebi unde se duce?"

— „Am întrebat-o, cocoane!"

— „Şi ce ţi-a răspuns?"

— „Mi-a spus că se duce să se cunune cu coconul Dinu".

— „Când?"

— „Astăzi!"

— „Unde?"

— „Nu ştiu".

---

326. Cărăuşi; căruţaşi.

— „Spune, cioară, nu tăgădui, că-ți răsucesc gâtul".

— „Nu mă luà iute, coconașule, că mă zăpăcesc".

— „Spune-mi curând".

— „La biserica Lucaci".

— „La ce ceas?"

— „La douăsprezece din noapte, dar să nu-i spui cucoanei, că-mi pune coarnele".

Fanariotul privì orologiul și văzând că se apropià ora cununiei, ieșì pe poartă și alergă cât putu, ca să întâmpine răul.

Când ajunse la biserica Lucaci, ceremonia cununiei erà pe la temeiul ei, sau pe la „Isaia dănțuește" după cum zice proverbul. El intră în biserică numai în anteriu și în fermeneà, căci giubeaua și-o scosese din cauza marei călduri. Fața sa, de fel brună, devenise întocmai ca a unui faur de fer din cauza prafului ce se pusese pe dânsa în grozava alergare; ochii săi altădată negri și încadrați cu un alb perfect, acum erau roșii ca sângele și exprimau ferocia tigrului iritat până la cel mai înalt grad.

Cum intră în biserică se repezì cu furie asupra lui Păturică și a Duduchi, cari văzându-l atât de mult iritat și gata a-i sugrumà cu mânele sale cele robuste, intrară în altar și se puseră sub apărarea inviolabilă a religiunii. „A! a! tâlharilor", zise el. — „V'ați ascuns în altar, ca să scăpați de furia mea; dar știți voi, netrebnicilor, că sunt în stare să vă hrăpesc chiar din brațele lui Christos, sau din ghiarele Satanei, ca să-mi sting focul răsbunării în sângele vostru cel mârșav!" Și de odată cu vorba, se repezì spre altar, ca să sfâșie victimele sale.

— „Oprește-te, boierule", strigară cu uimire preoții, oprindu-i intrarea în altar.

— „Dați-mi pe nelegiuiții cari mi-au mâncat starea și și-au bătut joc de cinstea mea; dați-mi-i vă zic, căci în starea de *apelvesie*[327]) în care mă aflu, dau foc bisericii de se duce pomina. Și voi veți da seamă înaintea lui Dumnezeu".

— „Da bine, boierule, ce rău ți-au făcut acești oameni; spune să știm și noi!"

— „Ce rău mi-au făcut, ziceți voi? Ei bine ascultați și veți aflà: El se numește Dinu Păturică, și e fecior de opincar. Eu l-am luat de mic copil în casa mea; l-am crescut și l-am procopsit, iar el, drept mulțumire și răsplătire, mi-a mâncat starea și m'a lăsat în sapă de lemn. Pe dânsa am luat-o de asemenea în casa mea, am acoperit-o cu diamanticale, șaluri și mătăsării ca pe o domniță; dar ea, nemernica, s'a unit cu acel tâlhar, și tocmai acum când îmi pusesem toată nădejdea într'înșii, ei mi-au luat tot din casă și m'au părăsit. Acum dar, când cunoașteți nelegiuirea lor, dați-mi-i, sau intru cu sila trecând peste trupurile voastre".

O luptă grozavă se ațâță între desperatul fanariot și între preoți. Această luptă dură numai câteva minute, căci fanariotul slăbit moralicește și fizicește din cauza moliciunii și a băuturilor ce-i dădeà să bea vicleana Duduca, nu putu să reziste mult timp unei teribile crize morale; el dar ridică ochii către cer și zise: „Dumnezeule! m'ai pedepsit de ajuns pentru păcatele mele, nu mă lăsà nerăzbunat!" Apoi căzu jos fără simțire de unde nu se ridică decât ca să ducă înainte, o viață mizerabilă. El erà lovit de dambla și își pierduse mințile.

Puțin în urma acestei scene, Păturică și Duduca traversau ulița Băltărețului, ca să se ducă acasă la dânșii, unde îi așteptà cina și celelalte veselii nunțiale.

---

327. Desperare.

CAPITOLUL XXVII

Blestemul părintesc.

Scena petrecută în biserica Lucaci produse un mare sgomot în societate. Câtva timp nu se vorbì decât de înebunirea Postelnicului Andronache și mai cu seamă de mărturisirea lui prin care declarà pe Păturică de autor al tuturor nenorocirilor sale. Este însă un proverb românesc care zice: „Timpul face și desface". Societățile umane, acest amalgam compus din ființe bune și rele, înțelepte și nebune, pline de curiozitate și impasibile, bizare și nătânge, de multe ori se alarmează de fuga unui principe, de căderea unui popor în sclavie, sau de falimentul unui bancher.

In asemenea cazuri, mulțimea se adună în grupe pe ulițe și în locurile publice, raționează asupra evenimentului, vorbește cu sgomot, declamă și se înfuriază. Jurnaliștii fac articoli fulgerători și plini de semnul mirării și al întrebării, prin cari se silesc a da faptului o importanță de o mie de ori mai mare decât este el în realitate; dar pe dată ce trece timpul cerut pentru satisfacerea curiozității publice, o tăcere mormântală se răspândește asupra faptului; principele căzut rămâne cu oasele sdrobite de cădere, poporul sclav geme cu lanțul de brațe, iar creditorii falitului fraudulos se mulțumesc cu zece la sută din capete, fără ca societatea să se turbure cât de puțin. Iată ce este societatea în vanitatea ei; de aceea, Păturică, ca om înțelept ce erà, lăsă lumea să vorbească ce-i va plăceà și cât îi va plăceà, iar el își regulă casa și interesele sale cât putu mai bine.

Starea lui se compuneà din trei moșii, două vii și o casă pe una din cele mai frumoase ulițe ale Bucureștilor. Dacă el s'ar fi gândit mai bine

la nestatorniciea şi ticăloşia lucrurilor omeneşti, negreşit că s'ar fi oprit acì şi ar fi petrecut o viaţă dulce şi liniştită; dar el erà ambiţios şi ambiţiunea nu are mărgini. De ce folos ar fi fost avuţia pentru dânsul, dacă i-ar fi lipsit acea poziţiune socială, care ar fi putut să-i deschiză uşile boierilor celor mari şi să-l facă egal cu dânşii? Iată ideile ce preocupau pe Păturică în primele zile ale emancipării sale din clasa vătafilor de curte.

In timpul acela sosì şi cartea vizirului Derviş Mehmet, prin care făceà cunoscut boierilor şi poporului român, că Alexandru Şuţu s'a numit domn al Ţării Româneşti.

Păturică, voind să profite de acest eveniment, mai întâi se informă despre starea lucrurilor şi după ce află numele tuturor persoanelor ce înconjurau pe noul domnitor, începù a se duce des pe la curte şi prin linguşiri pline de baseţă, dobândì cu încetul favoarea tuturor. Casa lui devenise un loc public, unde se adunau toţi paraziţii Bucureştilor, căci din nenorocire această lepră a societăţii existà şi pe atunci, cu deosebire că, paraziţii din zilele noastre sunt favorizaţi şi puşi în slujbe.

Fanarioţii veniţi din Ţarigrad cu Alecu Vodă Şuţu găseau în această casă un tezaur de toate cele mai încântătoare plăceri. Vutcile şi cafelele cele mai bune, ciubucele şi narghilelile cele umplute cu parfumatul tutun al Siriei, jocurile la noroc cele mai despuietoare şi femeile cele cu ochii mai fermecători decât ai *Vasiliscului*[328]): toate aceste puternice baterii de corupţiune, erau adunate în casa lui Păturică. In fine, oricine intrà în acest palat fermecătoresc, ieşeà încântat de plă-

328. *Bazilisc*: şarpe fabulos a cărui privire cauză moartea.

cerile ce gustà într'însul, iar mai cu seamă de buna primire şi de îngrijirea cu care erà tratat de gentila şi mult iscusita fanariotă.

Păturică ştià tot ce se petreceà în casa sa, dar în loc să se deştepte într'însul simţimântul de onoare din contră, el se bucurà când vedeà pe fanarioţi oftând şi făcând ochi dulci femeii sale.

Aceste infamii îl făcură să fie foarte bine primit la curte; iar mai în urmă îi procurară rangul de mare *Stolnic*[328]) şi funcţiunea Isprăvniciei de străini, care-l puse în relaţiune cu consulul rusesc şi austriacesc, două mine noui de exploatat.

Intr'o zi el dădeà masă mare protectorilor şi noilor săi prieteni. Toate dispoziţiunile se luaseră ca să mulţumească cu desăvârşire pe oaspeţi. Cornul abondenţei coprindeà mai puţine bunătăţi în comparaţiune cu cele ce se vedeau pe masa parvenitului. Aş dorì să descriu numărul oaspeţilor, împreună cu calităţile morale şi fizice ale fiecăruia în parte, dar asta se atinge de epopee şi mi-e frică să nu mă trântească Pegas. Mă mărginesc dar numai în povestirea unui incident, care turbură acest ospăţ măreţ şi umili foarte mult mândria lui Păturică.

Pe când mulţimea fanarioţilor mâncà şi bea în onoarea lui Păturică, un sgomot de trăsură se auzì în uliţă. Acest sgomot veneà dela o cărucioară de ţară, fără coveltir (neacoperită). Ea erà trasă de doi cai slabi ca nişte iezme şi conduşi de un băiat îmbrăcat ţărăneşte. In lăuntru erà aşternut fân peste care erà pusă o scoarţă (covor) roşie cu vărgi, pe care şedeà un boerinaş de provincie, îmbrăcat cu anteriu de dimie

329. Rang de boerie; odinioară mai mare peste bucătari; purta grijă de masa domnească.

verde, cu caravani (nădragi) de pânză albă de casă, cu târlici și iminei roșii în picioare, cu libadea de aba albă împodobită cu găitan negru și cu un cauc ascuțit îndesat pe cap.

Dacă cineva ar fi calculat vârsta acestui boier de țară după perii săi cei albi ca zăpada, negreșit că i-ar fi dat dela șaptezeci până la șaptezecișicinci de ani, și nu ar fi greșit; judecat însă după falnica ținere a corpului și după frăgezimea feței sale și ochii cei plini de inteligență și mândrie, l-ar fi luat drept om matur, dar nu bătrân.

Cum ajunse căruța în dreptul caselor lui Păturică, boierinașul zise vizitiului: „Oprește, Stane".

Căruța încetă de a se mai mișcà, iar boierul se dete jos, intră în curte și de aci în sala de jos a caselor.

Privirea lui se oprì mai întâi asupra mulțimii de arnăuți și de feciori ce intrau și ieșeau, ținând în mâini farfurii pline de cele mai gustoase bucate; după aceea observă celelalte amănunte ale casei și rămase uimit de luxul și bogăția ce coprindeà într'însele. „Oare nu mă voiu fi amăgit!" cugetă el în sine, „asta este casă de boier de protipendadă, e *saltanat* [330]) domnesc".

Și ca să se încredințeze dacă nu erà un vis ceea ce vedeà, opri pe un arnăut, și-i zise:

— „Ia spune-mi, dragul meu, ce boier șade în casa aceasta?"

Arnăutul, luând pe bietul bătrân drept cerșetor, îi zise cu ironie:

— „Să vii Sâmbătă moșicule, că astăzi nu face boierul milostenii".

— „Ia lasă milosteniile la o parte și răspunde-mi la ce te-am întrebat", zise boierinașul cu

330. Pompă, mândrețe.

un glas aspru, ce indică supărarea ce-i pricinuise umilitoarele expresiuni ale arnăutului.

— „De ce nu, dacă voieşti. Aici locueşte marele Stolnic Dinu Păturică Halè Ispravnic de străini".

— „Dar *saraiurile*[331]) acestea şi cele ce se coprind într'însele, sunt toate ale lui?"

— „Da, ale dumnealui".

— „Apoi dacă este aşa, spune-i c'am venit să-l văd, că sunt mulţi ani de când nu l-am văzut".

— „Şi cine să-i zic că eşti?"

— „Spune-i că sunt tatăl dumisale şi mă numesc Treti Logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac"; ţine minte băiete, ot Bucov sud Saac. Arnăutul privì pe bătrân cu mai multă băgare de seamă, dar sărăcia ce se vedeà întipărită pe veşmintele cu cari erà îmbrăcat îl oprì de a anunţà mândrului său stăpân un tată atât de umilit şi trenţăros.

Bătrânul simţì aceasta şi înfuriindu-se de nebăgarea în seamă cu care îl priveà arnăutul, zise:

— „Ascultă, mojicule, du-te numaidecât de spune stăpânului tău că am venit să-l văd, sau arată-mi odaia în care se află, să intru eu d'a dreptul. *Oşti d'aci!* (fugi d'aci!)"

Aceste cuvinte ale bătrânului, fiind pronunţate cu voce tare, pătrunseră până la auzul lui Păturică, carele înţelegând după accent că persoana ce întrebà de dânsul erà tatăl său, ieşì în sală şi ordonă arnăutului să-l gonească.

— „Dar bine, cocoane Dinule, cum pot cutezà eu să dau afară pe un om care se numeşte părinte al dumitale?" răspunse arnăutul confusiat.

---

331. Palat (palatul Sultanului sau Domnitorului).

— „Da, fiule, sunt bătrânul tău tată. Nu mă cunoşti?"

— „Auzi colo obrăznicie; un cerşetor de uliţă, să se numească tată al meu! daţi-l afară pe brânci, auzit-aţi voi? Eu nu am tată".

Apoi se retrase în cameră, ca să nu turbure petrecerea amicilor săi.

Bătrânul, auzind pe fiul său pronunţând aceste omorîtoare cuvinte, îşi perdù minţile; faţa lui devenì teribilă şi ameninţătoare ca a unei fiare sălbatice, care voeşte a sfâşià pe cel ce a rănit-o. In paroxismul dar al furiei sale, se repezì în camera ospăţului şi puindu-se faţă în faţă cu ingratul său fiu, zise: „Ce nu mă cunoşti, fiule? Acest trup uscat de bătrâneţe şi de sărăcie nu este el care ţi-a dat viaţa? Aceste mâini sbârcite de muncă, nu sunt oare ele, cari te-au mângâiat în copilăria ta, şi ţi-au pus în mână condeiul cu care te-ai procopsit şi ai câştigat aceste bogăţii? Nu te gândeşti, nenorocitule, că săvârşeşti un păcat osândit de legile firii şi de obiceiurile politiceşti? Iuda a vândut pe învăţătorul său, dar nu s'a lepădat de tatăl său! Râul cel măreţ şi înconjurat de verdeaţă tăgădueşte el oare umilitul isvor din care îşi are începutul? Incă odată, te rog, fiule, vino în braţele mele, să te sărut şi să-ţi dau binecuvântarea mea cea depe urmă, căci sunt bătrân şi poate să mor fără să te mai văd!"

Păturică, care nu vedeà în acele momente decât umilirea sa în faţa celor mai de frunte boieri ai Domniei, poruncì de-al doilea şi cu mai multă asprime, ca să-l scoaţă afară din casă.

Bătrânul, văzând atâta împetrire de inimă, zise cu un aer profetic: „Dumnezeu, care cunoaşte „şi vede toate, să nu-ţi ajute, fiu blestemat ce „eşti! El, care te-a înălţat atât de mult, te va „pogorî mult mai jos decât unde te aflai. Aceste

„bogății câștigate prin nelegiuiri, ți le va risipì, „cum risipește vântul praful depe arie. Cum „mă gonești tu pe mine, să te gonească îngerul „Domnului în toată viața; să nu aibi prieteni „în nenorocire, să umbli din casă în casă, cer„șind pâine, ca să-ți astâmperi foamea și o treanță „ca să-ți acoperi goliciunea; să lingușești toate „tarafurile și toți să-ți bată joc de tine. In chi„nurile boalei tale, să nu aibi pe nimeni, care să „te mângâie și în vedeniile tale să-ți steà înainte „toate fără de legile tale. Amin. Fie, fie!..."

După ce bătrânul rostì acest teribil blestem, puse mâinele la ochi și ieșì din casa fiului său cu repeziciune; iar Păturică își continuă ospățul fără să se turbure cât de puțin de amarele imprecațiuni ale părintelui său.

El se ocupă de nouile sale cunoștințe și de folosul ce puteà să tragă dintr'însele; dar tocmai pe când se ridicà cu ambițiunea până la cele mai înalte demnități ale țării, un nor politic venì să întunece puțin soarele speranțelor sale.

Incă de la anul 1814, Nicolae Scufu, grec din orașul Arta (în Peloponez) și Riga Palamide, formaseră o societate cu scop de a pregătì pe Greci pentru liberarea patriei lor. Această societate numită: „Ἑταιρία τῶν φιλικῶν"[332]), împreună cu cea numită: „φιλ'μουσως ἑταιρία"[333]), ce staționà în Atena, își aveau corespondenții și comitetele lor în Odesa, Chișinău, Galați și București[334]).

Membrii comitetului din București, cunoscând însemnatele servicii ce ar fi putut să aducă Alecu Vodă Șuțu revoluțiunii grecești, îi propuseră să intre și el în societate, dar Șuțu refuză. Prin

332. «Societatea Inițiaților».
333. »Societatea literară» (a iubitorilor de muze).
334. Vezi Istoria principatelor dunărene de Pulauzof și Istoria revoluțiunii grecești, de Ioan Filimon. (N. A.).

această conduită neaşteptată a principelui, secretul societăţii puteà să fie descoperit şi s'ar fi pus în pericol viaţa celor mai însemnaţi bărbaţi ai mişcărei. Mijlocul dar cel mai propriu, spre a evità această nenorocire, fu înveninarea lui Vodă Şuţu, la 19 Ianuarie 1821, prin doctorul Cristali, medicul său particular.

Acest eveniment de şi contrarià oarecum planurile ambiţioase ale lui Păturică, dar el, în loc să despere, aşteptă cu sânge rece prefacerea ce puteau să ia lucrurile; şi fiindcă nu puteà să prevază cele ce erau să se întâmple, linguşeà pe toţi fără excepţie, ca să-şi facă popularitate.

Revoluţia lui Tudor Vladimirescu, ce isbucnì a doua zi după moartea lui Şuţu, păreà venită într'adins, ca să dea ocaziune lui Păturică a arătà lumii duplicitatea şi laşitatea caracterului său. El se gândì foarte mult asupra acestei mişcări, iar mai cu seamă asupra foloaselor ce ar fi putut trage dintr'însa. Astfel dar, pe cât timp revoluţiunea se compuneà din Tudor Vladimirescu, Macedonschi şi câţiva panduri, el ţineà de partidul boierilor, şi calomnià împreună cu dânşii pe acei bravi cari îşi pericolau viaţa spre a da ţării drepturile ei cele vechi; iar după ce revoluţiunea triumfă, şi silì pe boieri a o recunoaşte şi a-i jurà credinţă, atunci Păturică devenì cel mai fierbinte apărător al ei şi o exploată cât putù mai bine; dar intrarea lui Ipsilant în ţară şi proclamaţiunea lui cea măreaţă făcù pe ciocoi să-şi schimbe politica. „Ipsilant în ţară!..." zise ciocoiul în sine; „un fecior de domn cu o mulţime de viteji după dânsul şi ajutat de Muscali! Asta e o minunată întâmplare, şi caută să mă folosesc de dânsa. O să mă scriu între *mavrofori!...*[335])

335. Numele tinerilor greci, purtând uniforma neagră, cari formau batalionul sacru în armata lui Ipsilanti.

Dar bine, ce va zice Tudor când va afla? Ce vor zice atâţi prieteni ai mei ce se află intraţi în oştirea lui? E! şi ce-mi pasă mie de dânşii? Ei sunt nişte calici cari s'au sculat cu răzmiriţă împotriva împărăţiei, ca mâine vin Turcii şi-i risipesc ca pe puii de potârniche; în vreme ce Ipsilante, de şi este şi el *apostat*[336]), dar este sprijinit de prea puternica împărăţie a Rusiei. O isbândă să facă numai şi pare că-l văz Domn în ţară şi răsplătind cu galantomie pe toţi cari l-au ajutat. Mă voiu duce dar la dânsul şi voi părăsì pe aceşti calici ce cântă toată ziua; „Ah! sabia lui Traian, într'o mână de român" şi le chiorăe maţele de foame!"

După ce ciocoiul se împăcă cu conştiinţa sa în privinţa laşităţii ce voià să comită, şi după ce îşi făcu toate dresurile cu unul dintre consuli, poruncì să înhame armăsarii la butcă şi se duse la Colintina, ca să se prezinte înaintea lui Ipsilant.

Trecuseră două ore de când el aşteptà rândul de a intrà la prinţul, dar acest timp nu-l pierdu în darn, căci legă relaţiuni de prieteşug cu căpitan Iordache, Constantin Duca şi Vasile Caravia.

In momentul însă când el othereà acelor tâlhari de drumuri ziafeturile cele mai delicioase ca să dobândească favoarea lor şi printr'însa pe a lui Ipsilant, uşa camerei de audienţă se deschise şi ieşì secretarul principelui, carele făcu semn lui Păturică să intre în lăuntru.

Ciocoiul îşi scoase cismele cele de saftian roşu şi rămâind numai cu meşii, îşi puse o pereche de papuci galbeni de Ţarigrad, îşi strânse giubeaua la piept şi intră în camera lui Ipsilant, unde

---

336. Care s'a lepădat de o credinţă.

după ce făcu câteva complimente pline de linguşire, voi să sărute haina principelui, dar fiindcă principele refuză cu delicateţă acest act înjositor, ciocoiul sărută ciucurii patului pe care şedeà Fanariotul.

Săvârşindu-se această ceremonie, Păturică se trase puţin dandaratele şi luând o poziţiune umilitoare zise:

— „Să trăieşti, Măria ta, întru mulţi şi fericiţi ani! Eu sunt stolnicul Dinu-Păturică Hale Ispravnic de străini şi am venit să mă închin Măriei tale ca o slugă plecată ce sunt şi să primesc strălucitele porunci ce te vei milostivì a-mi da".

Fanariotul fiind informat foarte bine despre Păturică, se uită drept în ochii lui şi după ce-şi termină observaţiunile sale fizionomice, zise cu un zâmbet rece şi ironic:

— „Am auzit, arhon Stolnice, că eşti om deştept şi cu pricepere în treburile ţării".

— „Laude, Măria ta; fac şi eu ce pot ca un om mic ce sunt".

— „Am mai auzit că — dar asta nu e treaba mea; — se zice iarăşi prin lume, că fiind Sameş la Hătmănie, s'ar fi pierdut o piatră verde de mare preţ... Dar nici asta nu mă priveşte".

— „Nu crede, Măria ta! astea sunt defăimări ce vin din pizmă, căci am prea mulţi vrăjmaşi".

— „Ai dreptate, arhon Stolnice, tot ce e mare e pizmuit. Dar să lăsăm la o parte toate acestea, şi să vorbim ceva despre interesele noastre. Te rog citeşte acest răvaş", şi de o dată îi dete o bucată de hârtie strânsă în formă de răvaş.

Păturică privì răvaşul şi recunoscu forma de scriere a unuia dintre consulii puterilor străine.

— „Citeşte-l, arhon Stolnice, nu te sfii", zise Ipsilante văzând pe ciocoi încurcat.

Păturică deschise de-al doilea răvaşul şi citì frazele acestea:

Ilustre Principe!

„Cunoscând greutatea misiunii ce aveţi a împlinì, cred că vă aduc un mare serviciu recomandându-vă pe stolnicul Dinu Păturică, care „prin iscusinţa şi cunoştinţele ce are despre trebile ţării, vă poate ajutà în multe împrejurări. „El trebue să vie astăzi-mâine la Inălţimea Voastră, căci l-am vestit prin osebit bilet din partea-mi. Informaţiunile ce ţi-am dat în trecutele „zile despre acest boier, sunt destul de precise; „rămâne la Inălţimea voastră să profitaţi de marile lui talente".

Sunt al In... *N.*

Acest răvaş răspândì multă lumină asupra neînţelesei poziţiuni în care pusese Ipsilant pe Păturică prin muşcătoarele lui cuvinte. Ciocoiul înţelesese imensele foloase ce puteà să tragă servind interesele capului eteriei greceşti. Strânse dar răvaşul şi-l dete cu mult respect în mâna prinţului, carele, după ce îl rupse în mici bucăţi, zise:

— „Ei bine, arhon Stolnice, eu am să-ţi împărtăşesc o taină care poate să te ridice la mărire şi bogăţie, dacă mă vei slujì cu credinţă, dar care negreşit te va pierde, dacă mă vei înşelà sau mă vei vinde; ai auzit?"

— „Spune-mi, Măria ta, ce am de făcut şi răspund cu capul că nu vei fi nici înşelat, nici vândut".

— „Ascultă, arhon Stolnice. Cunoşti pe Domnul Tudor?"

— „Il cunosc, Măria ta!"

— „Il cunoşti bine?"

— „Foarte bine, Măria ta".

— „Spune-mi dar, ce fel de om este?"
— „Este viteaz şi drept, Măria ta!"
— „Astea sunt darurile ce poate aveà; eu voiu să aflu cusururile lui".
— „Are şi cusururi".
— „Cari sunt acele cusururi, spune-mi?"
— „Este mândru şi furios la mânie".
— „Astea-mi plac; dar ia spune-mi, iubeşte banii?"
— „Nici de cum, Măria ta!"
— „Dar muerile?"
— „Nici pe dânsele".

La aceste cuvinte, prin cari Păturică fără voia sa făceà panegiricul omului pe care voià să-l vânză, Ipsilant rămase uimit. „Viteaz?" zise fanariotul în sine; „drept! neiubitor de bani şi de femei! Iată calităţi cari poate să facă dintr'însul un Caton, un Brutus. Prin vitejie, el îşi va face un nume mare în toată ţara! Prin dreptate va dobândì iubirea norodului; el dar va fi mare şi puternic! iar eu voiu fi mic! Eu, Alexandru Ipsilant, fiu de principe şi general de brigadă; eu, care am stat cu capul ridicat înaintea lui Napoleon; eu, care nu am tremurat în faţa morţii ce veneà asupră-mi din milioane de guri vărsătoare de foc, să mă văz silit a plecà capul înaintea lui Tudor? Asta-i cu neputinţă! Ce voi face dar? Voi pornì numaidecât la Cotroceni, ca să smulg din pieptul şi inima protivnicului meu acele virtuţi cari astăzi chiar îl fac mai iubit şi mai respectat decât pe mine!... Dar bine, eu am jurat să mă lupt contra necredincioşilor, iar nu să vărs sângele creştinilor!..."

După ce trecură aceste gânduri sinistre, ce sfâşiau fără milă pe fanariot, o linişte se răspândì pe faţa lui şi un zâmbet uşurel se arătă pe buzele sale.

Păturică, care examinase cu multă luare aminte fața fanariotului, știà acum, ca și dânsul, care erau pasiunile ce-i sfâșiau inima; cu toate acestea el sta în picioare, nemișcat, ținând într'o mână ișlicul și cu cealaltă giubeaua strânsă la piept, fără să lase a se vedeà pe fața sa decât nepăsarea și nevinovăția, reproduse cu cea mai mare finețä.

— „Ei bine, arhon Stolnice", exclamă fanariotul, „îmi spuneai că Domnul Tudor este cam furios?"

— „Ba furios cum se cade; el socotește pe un om ca pe un pui de vrabie".

— „Ce spui, arhon Stolnice, să fie oare adevărat ceea ce zici?"

— „Chiar ieri a spânzurat pe unul din cei mai de frunte viteji, numai și numai pentrucă s'a dus cu vreo câțiva neferi și au spart o cârciumă din Dealul Spirii".

— „Și l-a omorît, ai?"

— „Ca p'un pui de găină, Măria ta".

— „Ei bine, ce zice oștirea lui despre aceasta?"

— „Nemulțumirea se vede zugrăvită pe toate fețele, dar nu cutează nimeni să-i facă băgări de seamă".

— „De ce?"

— „Findcă se pomenește cu gâzii lui ieșiți ca din pământ și totul se isprăvește într'o clipă".

Ipsilant se puse iarăși pe gânduri. De astă dată însă, fața lui erà acoperită de o veselie sinistră; el se sculă depe pat și netezindu-și câtva mustățile, zise lui Păturică:

— „Ascultă, arhon Stolnice; dar bagă de seamă la ceea ce am să-ți spui, căci d'aci atârnă fericirea și nenorocirea ta".

— „Ascult, Măria ta".

— „Două săbii pot să intre într'o teacă?"

— „Nu, Măria ta!"

— „Dar o țară poate fi stăpânită de doi Domni deodată?"

— „Nici asta nu se poate, Măria ta!"

— „Ei bine! Țara Românească are astăzi doi Domni sau cel puțin doi pețitori de domnie: unul este Tudor și celălalt sunt eu. Mă înțelegi?"

— „Te înțeleg, Măria ta!"

— „Unul dar, dintre noi trebue să piară".

— „Și cel care trebue să piară este Tudor, Măria ta!"

— „El însuși, și aceasta o cer dela tine. Răvașul consulului zice curat că ești cel mai întreprinzător și mai îndemânatec dintre boieri; fă-mi dar această slujbă și te voiu face cel mai bogat dintre toți".

— „Gata la poruncă, Măria ta, dar n'ar fi rău să-mi arăți și mijloacele prin cari să pot săvârșì această mare faptă".

— „Mijloacele, zici?... Dar tu însuți mi-ai spus că el este mândru și nesocotit la mânie. Strămoșul nostru, Adam, a pierdut raiul numai pentru nerăbdare; de ce dar Tudor să nu-și piarză capul, când are două din cusururile cele mai de căpetenie?"

— „Te înțeleg, Măria ta!"

— „Du-te dar în lagărul lui și îndeamnă pe unii din ostași la nesupunere, iar pe alții la jafuri și silnicii; apoi fă ca să le afle Tudor pe toate acestea; și fii sigur că cu cât spânzurătorile se vor înmulțì în lagărul lui, cu atât noi vom izbutì mai bine. Cunoști puterea mea, știi că sunt ocrotit de marea împărăție; lucrează pentru mine și norocirea ta e făcută".

— „Să trăiești, Măria ta", exclamă Păturică făcând o temenea până la pământ, „dar aș vrea să știu și eu, plecatul Măriei tale rob, cu ce o să

mă aleg din toate acestea? Măria ta eşti luminat şi cu *praxis*[337]) şi ştii mai bine decât mine prin cât primejdii am să trec eu, nemernicul, ca să săvârşesc poruncile Măriei tale".

Ipsilanti se gândi puţin, apoi luă pana în mână şi scrise pe o coală de hârtie cuvintele acestea:

„Eu, Alexandru Ipsilant, principe de naştere
„şi general de brigadă al nebiruitei oştiri ruseşti,
„mă îndatorez a răsplătì pe boierul român, Stol-
„nicul Dinu Păturică, pentru slujbele săvârşite
„de dânsul eteriei elineşti, numindu-l de o cam
„dată ispravnic peste două judeţe din cele ce se
„află acum în stăpânirea mea; iar dacă milostivul
„Dumnezeu îmi va ajuta să stăpânesc ţara în-
„treagă, îl voiu face caimacam al Craiovei".

„A. Ipsilant".

— „Ţine hârtia aceasta şi sileşte-te cât vei puteà să împlineşti poruncile mele; iar când lucrul va fi săvârşit, vino cu dânsa să-ţi iei răsplătirea".

Păturică sărută mâna fanariotului şi se retrase.

CAPITOLUL XXVIII

U n s u f l e t n o b i l.

La extremitatea despre miazănoapte a mahalalei Oţetarilor, erà pe timpul lui Caragea o uliţă înfundată, strâmtă şi neîncetat plină de noroi. In acea uliţă se aflau mai multe căsuţe învelite cu trestie, în cari locuiau numai sacagii şi căruţaşi. In mijlocul acestor bordeie mizerabile erà

337. Practică.

o casă, care prin arhitectura ei de ordin otoman şi prin mica grădină compusă din arbori roditori şi flori, atrăgeà foarte mult băgarea de seamă a trecătorilor.

Curtea acestei case erà îngrădită cu uluci de stejar, ascuţite la vârf şi foarte înalte; iar în partea despre faţada uliţei, aveà parmaclâcuri cioplite şi aşezate cu mare gust. In mijlocul îngrădirii erà o poartă cu două canaturi, învălită cu straşină de uluci mărunţele, ca să o apere de stricăciunea ploilor. In vârful acelui înveliş erau doi căpriori în formă de sceptru, având fiecare la extremitatea de sus un cocoş lucrat în lemn, foarte gros, iar pe faţada stâlpilor erau sculptaţi doi şerpi ţinând câte un măr în gură.

Casa erà de zid, cu un singur etaj şi împărţită în două camere şi un pridvor. Invelitoarea ei erà de olane, iar la cele două puncturi unde se unesc doliile [338]), aveà câte o băşică de pământ smălţuită cu vârful în formă de pasăre.

Uşa principală, ce conduceà înăuntrul casei erà compusă din mai multe bucăţi de lemn lustruite cu rândeaua şi legate de căptuşala principală prin cuie de fier alb cu capetele rotunde şi lustruite.

Lângă pridvor erà o grădiniţă formată din câteva viţe legate în formă de boltă, un corcoduş, doi zarzări şi câţiva piersici, printre cari erau câteva brazde despărţite între dânsele de bucăţi mici de cărămizi foarte frumos aşezate. Aceste brazde erau pline de garoafe sălbatice, ochiul boului, lemnul domnului şi limba mieluşelului [339]); iar pe lângă îngrădirea de trestie a micii grădini şi pe prispa caselor erau aşezate o mulţime de

---

338. Intretăierea a două planuri de învelitoare a unei case.
339. Nume de flori ce se cultivau pe atunci şi chiar acum prin grădinile meseriaşilor. (N. A.)

oale cu maghirani, indruşaimi şi alte flori scumpe depe atunci. In unul din colţurile curţii erà un puţ cu roată, lângă care se formase un lac de apă ce serveà de scăldătoare câtorva raţe româneşti şi leşeşti.

Interiorul caselor erà astfel aranjat: una din cele două camere serveà drept cămară pentru conservarea proviziunilor; iar cea de a doua, destinată pentru locuinţă, era pardosită (pavată) cu cărămizi spoite cu vopsea roşie şi aveà două paturi turceşti acoperite cu saltele, perne şi macaturi de cit. Aproape de ferestre erà o masă de brad acoperită cu o pânză albă cu marginile de borangic galben, pe care erau puse câteva cărţi una peste alta, hârtie de scris şi o pereche călimări de alamă; iar sub această masă se vedeau un işlic învelit în hârtie groasă, o pereche cisme turceşti de saftian roşu şi o strachină cu ouă.

Pe peretele despre răsărit erau două icoane aşezate pe o bucată de ştofă. Lângă dânsele se află o sticluţă cu aghiasmă, un mănunchiu, (buchet) de busuioc uscat şi câteva spice de grâu; iar în faţa acestor obiecte de devoţiune, erà spânzurată o candelă ce ardeà neîncetat, dând o lumină slabă şi melancolică. Tavanul acestei camere erà de grinzi şi uluci de stejar, frumos lucrate. Lângă un alt perete şi cam aproape de tavan, erà o culme pe care stăteau atârnate: un anteriu, o giubea blănită, nişte ciacşiri de şal roşu şi câteva rochii. Osebit de aceste mobile ce indicarăm, mai erà în această cameră o ladă de Braşov, câteva ulcioare cu apă de băut şi o sobă oarbă, d'asupra căreia erà pusă o tavă cu tacâmul dulceţii şi al cafelei; iar în firidele de jos se vedeau câteva gheme de lână şi o donicioară cu fuse.

In unul din cele două paturi zăceà un om ca de patruzecişicinci de ani, dar care, după sbâr-

citurile feței și perii capului cei cărunți, semănà să fie de o etate mult mai înaintată. Acest nenorocit aveà capul rezemat de o pernă și păreà adâncit într'un somn foarte greu.

Lângă pat ședeà o femee bătrână, care se îndeletnicià făcând colțișori și bibiluri de mătase la piepții și mânecile unei cămăși, ațintind din când în când ochii asupra suferindului.

Erà pe la nouă ore din noapte. Tristul cadru ce puserăm înaintea lectorilor noștri, fiind luminat numai de palida lumină a candelei, deveneà mult mai atingător și mai interesant. In momentul însă când bătrâna se sileà să alimenteze slaba lumină a candelei, ca să poată lucrà mai cu spor, se auzì câteva lovituri în poarta curții. Bătrâna se duse să deschiză și după câteva momente se întoarse împreună cu un june frumos, bine îmbrăcat și cu ochii plini de o bunătate îngerească.

— „Doarme?" zise străinul, adresându-se către bătrână.

— „Abià dete Dumnezeu de adormì că n'a închis ochii de trei nopți".

— „Din ce pricină?"

— „Apoi de mamă, știu și eu?"

— „Și ce a făcut în acel timp de nedormiri?"

— „Ce face totdeauna: se posomorăște, strigă, își rupe hainele după dânsul, apoi pare că se liniștește, dar deodată sare tremurând și îmi zice: Ascunde-mă! scapă-mă de acești ticăloși, ce voiesc să mă omoare!"

— „Și de cine se teme el? Ce i se năluceşte?"

— „O mie de bazaconii, mamă; dar aceia ce-l face să se înfurieze și mai mult, este aducerea aminte despre un vătaf de curte și o țiitoare a sa, cari i-au mâncat averea și l'au lăsat pe drumuri".

— „Aș dori să știu, buna mea bătrână, dacă

vine cineva să-l vază sau să-l ajute cu cevà".
— „Nimeni, boierule".
— „Dar bine, cine-i plăteşte chiria casei, mâncarea, căutarea şi celelalte?"
— „Toate acestea le-am intâmpinat singură, până la un timp, dar tocmai când sfârşisem de cheltuială şi mă duceam în târg ca să-mi vând maloteaua, un boier tânăr ca dumneata, fie-i umbrele[340]), mă luă la cătare, apoi apropiindu-se de mine, îmi zise":
— „Nu cumva eşti dumneata baba Iana spitalagioaica?"
— „Eu sunt boerule, — îi răspunsei".
— „In ce mahala locuieşti ?"
— „In Oţetari".
— „In uliţa înfundată, nu este aşa?"
— „Intocmai precum zici, boierule".
— „Vino dar după mine", zise el. Eu îl urmai până la o boltă de lipscănie, unde intrând împreună cu mine, zise stăpânului bolţii: „Dă acestei femei lei una sută şi să urmezi tot astfel pe fiecare lună până la o altă poruncă a mea". Apoi apropiindu-se de mine, îmi zise încet: „Să-l cauţi bine pe bolnavul ce-l ai în casă, căci o să viu câteodată, să-l văz". Sfârşind aceste cuvinte, ieşi repede din boltă şi se făcù nevăzut..."
— „Cunoşti pe acel june boier?"
— „Nu-l cunosc, căci n'am avut timp să-l privesc în faţă; dar ori cum va fi, Dumnezeu să-i dea bine şi să-l norocească, căci de nu veneà el în ajutorul sărmanului bolnav, numai Dumnezeu ştie ce s'ar fi întâmplat".
— „Dar bine, bolnavul erà odată bogat, ce s'a făcut starea lui?"
— „Am cercetat, mamă, şi am aflat că i-a vân-

340. O urare de bine.

dut-o datornicii la *Cochii vechi*, şi l-au lăsat numai cu hainele depe dânsul".

— „Dar casa lui, acea casă atât de îmbelşugată?..."

— „Tot s'a vândut".

— „Şi cine au fost acei nelegiuiţi cari au cutezat să lase pe drumuri pe un om cu minţile rătăcite şi străin în această ţară?"

— „Apoi de, mamă, mai ştiu şi eu?... Lumea vorbeşte multe".

— „Şi ce zice lumea?"

— „Zice că el a avut o ţiitoare şi că ea s'a unit cu vătaful de curte şi i-au mâncat toată averea".

— „Ticăloşii şi nemernicii!... Dar am auzit vorbindu-se şi despre un bogasier... lipscan... ceva cam aşa".

— „Il cunosc şi pe acel ticălos... e bun de pus în ţeapă".

— „Da de ce?"

— „Fiindcă m'a lăsat pe drumuri".

— „Şi cum s'a întâmplat aceasta?"

— „Ia strânsesem şi eu, în tinereţe, câteva părăluţe, ca să am la bătrâneţe, ştii povestea vorbii: „bani albi, de zile negre" şi el mi i-a mâncat, mânca-l-ar coţofenele".

— „Şi cum ţi i-a mâncat, ia spune-mi?"

— „A făcut *mofluzluc* mincinos şi m'a lăsat pe drumuri, nu l-ar mai lăsà dela inimă".

— „Dar bine n'ai dat jalbă la stăpânire?"

— „Ba am dat, da-l-ar prin târg cu nasul tăiat".

— „Şi ce-ai ales?"

— „Mai nimic, mamă! din două miişoare de lei m'am ales numai cu două sute, din care mi-a oprit şi havaetul judecăţii".

— „Ia spune-mi, cum îl chiamă pe acel hoţ de ştreang?"

— „Costea".
— „O fi Costea Chiorul, bogasierul?"
— „El este, mamă!"
Tânărul căzù într'o adâncă întristare, apoi după ce aruncă o privire asupra bolnavului, zise în sine: „Unul zace în pat lipsit de minte şi sărac, celălalt, mofluz mincinos şi gata a merge la ocnă pe toată viaţa, numai cel de-al treilea şi cel mai rău din toţi se bucură încă de roadele nelegiuirilor sale; puţin însă şi voiu auzì şi de numele lui".
Pe când străinul se aflà absorbit în aceste triste gânduri, bolnavul începù a ţipà şi a gesticulà din mâini, strigând cu glas răguşit şi tremurător: „Lăsaţi-mă, nelegiuiţilor! Nu vă e de ajuns că m'aţi sărăcit? Voiţi acum să-mi luaţi şi viaţa?" Apoi deschizând ochii săi înflăcăraţi de mânie, începù a lovì cu pumnii păreţii casei, crezând că loveşte acele umbre imaginare; iar după aceea începù iarăşi a strigà: „Luaţi de lângă mine pe această muiere desfrânată, căci privirile ei mă înghiaţă! Nu vedeţi voi că ea voeşte să mă sugrume cu prefăcutele ei îmbrăţişări?"
— „Linişteşte-te boierule, zise străinul, sărind de pe scaun şi alergând către bolnav, ca să-i dea ajutorul necesar, în acele teribile momente.
— „Daţi-mi un pahar de apă, să-mi răcoresc pieptul", zise nenorocitul bolnav cu vocea mai de tot stinsă, şi sdrobită de oboseala agoniei.
Apa cea rece cu care fu adăpat şi stropit bolnavul, produse un mare efect. El deschise ochii şi-i aţinti asupra făcătorului său de bine, apoi lăsând să curgă dintr'înşii două şiroaie de lacrimi, zise cu glas liniştit, dar întrerupt de suspine:
— „Tu aici!... Tu la capul meu! Dar acesta este locul lui Dinu pe care l-am procopsit, iar nu al tău pe care te-am isgonit fără milă din curtea mea!"

Tânărul luă cu transport mâna suferindului şi udând-o cu lacrimi şi sărutări, zise:

— „Am voit, stăpâne, să te scap din mâna acelor tâlhari, dar Dumnezeu nu mi-a ajutat."

— „Iar eu, ticălosul, drept mulţumire pentru binele ce voiai să-mi faci, te-am scos cu urgie din curtea mea".

Cât ţinù această scenă atingătoare, bătrâna stete în picioare privind cu băgare de seamă trăsurile feţei şi glasul străinului, apoi se apropie de patul bolnavului şi îi zise cu o privire plină de uimire:

— „Stăpâne! Acest june atât de milostiv şi cu inimă bună este boierul cel necunoscut, care de atâta timp ne dă mijloace de vieţuire; bănuelile mele nu mă amăgeau, acum îl cunosc cu desăvârşire: este grămaticul marelui Ban C***, este Serdarul[341]) Gheorghe, zaraful Vistieriei. Să îngenunchem înaintea acestui înger şi să-i mulţumim pentru mila ce a arătat către noi".

Necunoscutul, văzându-se descoperit şi nevoind să stea faţă la o scenă ce-i atingeà modestia, ieşì din casă cu repeziciune şi se duse la ale sale.

Buna bătrână nu se amăgià deloc în aprecierile sale.

Persoana cea misterioasă erà într'adevăr Gheorghe Serdarul, acel june plin de virtute, care părăsi casa Banului C*** şi-şi sacrifică arzătorul amor ce aveà pentru fiica acelui boier, numai ca să nu răsplătească cu rău binefacerile ce primise dela dânsul.

El se refugiase în Moldova, crezând că schimbarea aerului, privirea frumoşilor munţi din acea ţară şi deosebirea obiceiurilor vor stinge cu încetul flacările amorului ce-i ardeau pieptul şi inima.

341. Rang de boerie. Odinioară comandant al cavaleriei; rang inferior hatmanului.

Ajungând dar în capitala Moldovei se înfățișă înaintea lui Mihai Vodă Șuțu care, din puținele cuvinte ce schimbă cu dânsul, descoperind rarele lui calități și profunda cunoștință ce aveà despre limba elinească, îi oferì postul de secretar particular al său.

Junele primi această cinste domnească, sperând că prin ocupațiune își va micșora suferințele, dar se amăgeà; căci marea încredere ce din zi în zi îi arăta principele, onorurile ce primea dela boierimea moldoveană, caftanul de mare Comis [342]) și darurile domnești cele bogate, în loc să-i micșoreze suferințele, din contră i le măreà mai mult.

In fine, părăsì Moldova și se întoarse iarăși în București, dar acì aveà să întâmpine noui loviri; Maria, fata Banului C..., zdrobită și dânsa de patima amorului, căzuse la o boală cari îi amenință viața. Bătrânul ei părinte, văzând acest rău care voià să-i răpească comoara fericirii sale, se sfătuì cu cei mai învățați doctori după acei timpi și după povața lor se strămută cu locuința la una din moșiile sale de munte.

Gheorghe, aflând despre toate amănuntele acestei împrejurări și necutezând să se înfățișeze înaintea Banului, nici să vestească pe Maria despre sosirea sa, căzù într'o adâncă melancolie, care negreșit l-ar fi târât în mormânt, dacă schimbarea epocei nu aduceà cu sine o mare schimbare în pozițiunea sa.

Singura mângâiere ce-i mai rămăsese după atâtea nenorociri erà de a contemplà din depărtare chioșcul din grădina Banului, acel local în care văzuse pentru prima oară răsărind soarele tre-

---

342. Rang de boerie; odinioară boer însărcinat cu îngrijirea grajdurilor domnești.

cutei sale fericiri şi a face bine celor nenorociţi. El, dar, aflase jalnica stare în care adusese Păturică pe Comisul[343]) Andronache Tuzluc, vechiul său stăpân, şi îl ajută în secret.

CAPITOLUL XXIX

Lagărul dela Cotroceni şi trădarea.

Tudor Vladimirescu, luând ştire că Ipsilant a intrat în ţară, îşi împărţi oştirea în două părţi; dintr'una formă mici garnizoane pentru apărarea mânăstirilor din Valahia mică, în care îşi aveà depuse proviziunile necesare pentru hrana oştirii; iar cu o parte compusă din şease mii de panduri aleşi şi două mii cinci sute de arnăuţi, comandaţi de Macedonschi şi Prodan, luă calea către Bucureşti şi se aşeză în mânăstirea Cotroceni şi pe câmpia dimprejurul ei, formând din această localitate un lagăr fortificat, din care observà mişcările lui Ipsilant, pe boierii şi politica turcească.

După regulele stabilite de acest căpitan, intrarea în lagăr a oamenilor particulari nu erà oprită nici ziua nici noaptea, dacă ei cunoşteau cuvântul de ordin.

Dinu Păturică, profitând de această neîngrijire, încă dela sosirea lui Tudor, vizità neîncetat lagărul şi prin manierele lui insinuitoare, dobândì amicia şi încrederea tuturor căpitanilor armatei şi chiar a lui Tudor.

Astfel stau lucrurile cu câteva zile înaintea întrevederii lui Păturică cu Ipsilant, în care se stabilì vânzarea liberatorului României.

A treia zi după încheerea acestui pact infam,

---

343. O scăpare din vedere a autorului; Andronache Tuzluc avea rang de Postelnic.

pe la două ore turceşti din noapte, Păturică încinse iataganul, puse două pistoale la brâu şi alte două la ciochina şelei, apoi încălecă pe un armăsar şi luă drumul către Cotroceni urmat de un arnăut armat cu o *şişneà*[344]) boşnegească.

Erà pe la 20 Martie, timpul cel mai nestatornic al climei noastre; un întuneric des acopereà faţa cerului, vântul austrul suflà cu repeziciune, glasul păsărilor de noapte, unit cu freamătul sinistru al copacilor, făceau o armonie infernală; iar ploaia ce cădeà în torente, complectà acest cadru fioros.

Cei doi călători, înfăşuraţi în ipingelele lor, îşi urmau călătoria în linişte privind acest desordin al naturii cu nepăsarea şi bucuria ce simţiră demonii, când Cel Atotputinte deschise zghiaburile adâncului, ca să piarză o lume nedemnă de amoarea şi intenţiunea sa. Dar când ajunseră în dreptul caselor lui Bucluc-Başa Giafer, Păturică zise tovărăşului său de călătorie:

— „Să fie oare adevărat tot ce mi-ai spus? răspunde!..."

— „Precum mă vezi şi te văz, cucoane Dinule".

— „Nu mă minţi tu oare?"

— „Iţi jur pe Dumnezeu şi pe sfântul Gheorghe, ajutătorul meu".

Ciocoiul, mulţumit de acest jurământ, ce totdeauna e sacru pentru hoţi şi bigoţi, înaintă conversaţiunea.

— „Ia mai spune-mi încă odată, câte spargeri de case s'au făcut?"

— „Şeapte, stăpâne!"

— „In ce mahalale?"

— „La Biserica Albă din Postăvari şi la Spirea din Deal".

— „Jaful a fost mare?"

344. Puşcă lungă arnăuţească.